

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในการพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 4 ตอน ตามลำดับของขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาในจังหวัดพิษณุโลก

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยการศึกษา เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกและสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการศึกษาชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อกำหนดประเด็นเนื้อหาที่จะนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ ผลการดำเนินการมีรายละเอียด ดังนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย จากหลักฐานทางโบราณคดี พบว่า เมืองพิษณุโลก เคยเป็นชุมชนโบราณของมนุษย์ยุคประวัติศาสตร์ ยุคโลหะ ประมาณ 3,000 ปี ถึง 5,000 ปี มาแล้ว และจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่าเมืองพิษณุโลกนั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยลพบุรี และสมัยก่อนกรุงสุโขทัย หลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนในสมัยสุโขทัย รัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิ) ได้โปรดให้สร้างเมืองพิษณุโลกเมื่อประมาณ 700 ปีเศษมาแล้ว จังหวัดพิษณุโลกจึงมีมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญทั้งด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี แหล่งทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปภูมิปัญญาในจังหวัดพิษณุโลก เป็นประเด็นดังนี้

1. ด้านแหล่งโบราณคดี โบราณสถานและโบราณวัตถุ และสถานที่สำคัญ แหล่งโบราณคดี

1) พระราชวังจันทร์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำน่าน เป็นพระราชวังที่พระมหากษัตริย์โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นที่ประทับ ตลอดจนเป็นที่พักของเจ้าเมืองพิษณุโลก ทุกพระองค์ที่ได้เสด็จ หรือมาประทับหรือครองเมืองพิษณุโลก

2) ผาขีดเขาขีด อยู่ที่เขากุซัด อำเภอนครไทย มีการแกะสลักหินเป็นภาพลายเส้นและรูปกากบาทพาดกันไปมา สันนิษฐานว่าเป็นผลงานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในยุคโลหะ มีอายุประมาณ 4,000 ปี

3) ผากระดานเลข เป็นหน้าผาหิน อยู่ในถ้ำผาแดง บนภูเขาอ่างน้ำบ้านปากรอง ตำบลชาติตระการ ผากระดานเลข เป็นผนังถ้ำหินทรายหน้าเรียบ บนแผ่นหินสลักลึกลง เป็นงานสลักหินของศิลปะถ้ำ

โบราณสถาน /โบราณวัตถุ

1) วัดพระศรีมหาธาตุ ตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออก เป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์การก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นโบราณสถานที่มีสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและประติมากรรม ที่งดงาม

2) พระพุทธรชินราช เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย ศิลปะสุโขทัย ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถของวัดพระศรีมหาธาตุ

3) วัดจุฬามณี ตั้งอยู่ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน เป็นวัดที่มีโบราณสถานที่สำคัญ คือ พระปรางค์ พระอุโบสถ พระวิหาร

สถานที่สำคัญ

1) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิษณุโลก ตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับโรงหล่อพระบูรณะไทย ถนนวิสุทธิกษัตริย์ อำเภอเมือง พิษณุโลก เป็นที่เก็บรวบรวมศิลปะพื้นบ้าน ตั้งแต่ชิ้นเล็กๆ จนถึงชิ้นใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ครัวโบราณ และเครื่องใช้ประกอบอาชีพ เช่น เครื่องวิดน้ำด้วยมือ เครื่องสีข้าว เครื่องดักสัตว์ ตลอดจนเครื่องมือในการจับหนูและแมลงสาบ

จำสืบเอกทวิ บูรณเขตต์ ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวิ ได้รับการยกย่องว่าเป็น “คนดีศรีพิษณุโลก” คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติยกย่องให้เป็น “บุคคลดีเด่นทางวัฒนธรรมสาขา การช่างฝีมือ” ประจำปี 2526 และสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เสนอชื่อเข้ารับพระราชทาน ปริญญา ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศิลปะ เมื่อปีพ.ศ. 2527 เนื่องจากเป็นผู้ที่มีฝีมือ ในทางประติมากรรม และเป็นผู้อนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านโดยเฉพาะศิลปะของล้านนาไทยไว้มากที่สุด

2. ด้านสิ่งประดิษฐ์

- 1) ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว ตำบลอรุณญิก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 2) ผ้าทอมือ ตำบลท่าสะแก อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก
- 3) ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 4) ผ้าทอมือด้วยฝ้ายปลูกเอง ตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
- 5) ผ้าทอลายลูกแก้วและลายลูกกง ตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก
- 6) ผ้าลายสายฝน ตำบลบึงกอก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
- 7) ผ้าทอมัดหมี่ไหมประดิษฐ์ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
- 8) เสื้ออกก ตำบลแม่ระกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
- 9) หมวกสานพลาสติก ตำบลเนินกุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
- 10) ทัศนกรรมผ้าด้นมือ ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 11) กระเป่าและผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านบางสะแก

ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

3. ด้านประเพณีและพิธีกรรม

- 1) หมู่บ้านชาวไทยทรงดำ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 2) การทำบุญกลางบ้าน ตำบลจี่วังาม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 3) เพลงแหล่ต่างๆ เพลงพื้นบ้าน ตำบลจี่วังาม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 4) ประเพณีสงกรานต์ตำบลบ้านกว้าง ตำบลบ้านกว้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 5) ทำขวัญแม่พระโพสพ (ทำขวัญข้าว) ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
- 6) แห่งพระศรีอารย์ ตำบลหนองแวม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
- 7) วันอัฐมีบูชา ตำบลวงษ์อ้อม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

- 8) ประเพณีการแข่งขันเรือบัก ตำบลเนินกลุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
- 9) ประเพณีแห่ต้นผึ้ง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก
- 10) ประเพณีบุญยะเวส ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก
- 11) ดนตรีม้งคละ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

4. ด้านพืชสมุนไพร

- 1) การรักษาโรคที่เกิดจากพิษงูทุกชนิดด้วยการพ่นและสมุนไพร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 2) การผลิตน้ำมันสมุนไพรรักษากระดูก เคล็ด ชัดยอก ตำบลบางกระทุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
- 3) การรักษาโรคผิวหนังด้วยสมุนไพร ตำบลบึงกอก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
- 4) การใช้พืชสมุนไพรรักษาโรค ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
- 5) การประกอบยาแก้ไข้ดีซ่าน ตำบลบ้านกว้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 6) การนวดด้วยน้ำมันสมุนไพร ตำบลบ้านกว้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 7) การใช้สมุนไพรไทยรักษาโรค ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
- 8) การใช้สมุนไพรไทยรักษาโรค ตำบลบ้านกว้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 9) การผลิตน้ำมันสมุนไพรรักษากระดูก เคล็ด ชัดยอก ตำบลบ้านกว้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 10) การนวดแผนโบราณด้วยสมุนไพรรักษาอัมพฤกษ์ อัมพาต ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

5. ด้านอาหารไทย

- 1) ไข่เค็มสมุนไพร ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 2) น้ำตาลสด ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก
- 3) นาเกลือ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
- 4) ผลิตภัณฑ์กล้วยแปรรูป ตำบลบางกระทุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
- 5) เมื่อกอบเนย ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 6) เนื้อแดดเดียว ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 7) น้ำปลาบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

- 8) หมี่ซั่ว ตำบลอรุณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 9) แหนม หมูยอ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 10) หมูหยอง หมูแผ่น ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

6. ด้านเครื่องปั้นดินเผา

- 1) เครื่องปั้นดินเผา บ้านท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 2) งานหล่อพระ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- 3) กระจ่างตันไม้ลวดลาย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก จะพบว่าจังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่มีภูมิปัญญาที่หลากหลาย ทั้งด้าน แหล่งโบราณคดี โบราณสถานและโบราณวัตถุ และสถานที่สำคัญศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้าน สิ่งประดิษฐ์ การประกอบอาหาร หรือเครื่องปั้นดินเผา

นอกจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาของจังหวัดพิษณุโลกแล้ว ผู้วิจัยยังได้ ทำการศึกษาข้อมูลบริบทโรงเรียนและชุมชนวัดตาปะขาวหาย ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัย ผลการศึกษาบริบทของโรงเรียนวัดตาปะขาวหายและบริบทชุมชนในบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนวัดตาปะขาวหายผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในลำดับต่อไป

1.2 บริบทชุมชนในบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนวัดตาปะขาวหาย

1.2.1 บริบทชุมชนวัดตาปะขาวหาย ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ชุมชนวัดตาปะขาวหาย ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่านด้านตะวันออก ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ห่างจากตัวเมืองพิษณุโลกไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงสายพิษณุโลก-ตำบลหัวรอ ผ่านสำนักงานประชาสัมพันธ์ เขต 4 และสนามกีฬา กลางจังหวัดพิษณุโลก ถึงสามแยก คือ บริเวณบ้านตาปะขาวหาย

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อดำบลมะขามสูงและตำบลบ้านป่า
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลอรุณภูมิและเขตเทศบาลนครพิษณุโลก
ทิศตะวันออก	ติดต่อดำบลวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก
ทิศตะวันตก	ติดต่อแม่น้ำน่าน

ด้านการปกครอง มีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.ตำบลหัวรอ) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลหัวรอ เมื่อพุทธศักราช 2537 ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538

อาชีพ เนื่องจากสภาพพื้นที่ของชุมชนวัดตาปะขาวหายเป็นเขตชานเมือง ประชากรจึงประกอบอาชีพหลายชนิด ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ เกษตรกร

สภาพเศรษฐกิจ เดิมประชาชนประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ ปัจจุบันถนนและความเจริญได้ขยายเข้าไปในชุมชน ประชาชนหันมาประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการ

สภาพสังคม จัดเป็นชุมชนเขตชานเมือง (ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท) ประชาชนอพยพมาจากถิ่นอื่นๆ อยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้างโรงงาน ตั้งร้านค้าขาย

- ด้านความเป็นอยู่และลักษณะนิสัยประชาชน ในชุมชนโบราณวัดตาปะขาวหาย มีความเป็นอยู่แบบสังคมโบราณ คือ มีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีรักพวกพ้อง ช่วยเหลือกิจการงานของชุมชนดีมาก

- ด้านศาสนา นับถือศาสนาพุทธ นิยมทำบุญตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา

- ด้านสาธารณูปโภค มีสถานีอนามัยตำบล มีหน่วยงานราชการมากมาย มีไฟฟ้าและน้ำประปาครบทุกหมู่บ้าน

- ด้านการศึกษา มีสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ประชาชนในชุมชนวัดตาปะขาวหาย นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวจังหวัดพิษณุโลก เพราะหมู่บ้านอยู่ใกล้ตัวเมืองไปมาสะดวก

แหล่งศิลปกรรมท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ

1. ประเภทอนุสรณ์ ได้แก่ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม เช่น จารึก ถ้ำที่อยู่อาศัย ภาพเขียนผนังถ้ำ อนุสาวรีย์
2. ประเภทกลุ่มอาคาร ได้แก่ อาคารบ้านเรือน วัดวาอาราม ศาสนสถาน อาคารสถานที่ราชการ
3. ประเภทสถานที่ ได้แก่ ผลงานของมนุษย์หรือผลงานอันเกิดจากมนุษย์ธรรมชาติ ซึ่งมีคุณค่าเด่นด้านประวัติศาสตร์ เช่น แหล่งโบราณบ้านเชียง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ชุมชนโบราณ เต่าเผาโบราณ สระน้ำ

1.2.2 บริบทโรงเรียนวัดตาปะขาวหาย

โรงเรียนวัดตาปะขาวหาย ตั้งอยู่หมู่ 4 ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พิษณุโลก มีเนื้อที่ 19 ไร่ 1 งาน 51 ตารางวา โรงเรียนได้ก่อตั้งครั้งแรก ในปีพุทธศักราช 2462 โดยอาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียน หนังสือ มีครูคนแรก ชื่อ นายบุญवास พรหมสิทธิ์ ปัจจุบันมี นางนุชนันท์ ไทยภรณ์ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน เปิดทำการสอนในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน ห้องเรียนมี 11 ห้อง มีนักเรียนทั้งสิ้น 287 คน และมีครูจำนวนทั้งสิ้น 25 คน

ภาพที่ 6 บริบทโรงเรียนวัดตาปะขาวหาย

ตอนที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1) ลักษณะสำคัญของรูปแบบ

รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้น ไม่ควรยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตายตัว ควรมีความยืดหยุ่น และเขียนกรอบอย่างกว้างๆ เพื่อที่จะนำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานที่อื่นๆ โดยรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ควรมีลำดับขั้นตอน มีทฤษฎีการเรียนรู้รองรับ และควรให้ผู้เรียนได้ลงไปศึกษาสภาพจริงจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้เกิดความรู้ ความเข้าใจและเกิดองค์ความรู้อย่างแท้จริง ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาชุมชนได้ทั้งจังหวัดพิษณุโลก และชุมชนในจังหวัดอื่นๆ ซึ่งแต่ละชุมชนอาจมีบริบทต่างกัน ดังนั้นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรมีการยืดหยุ่น ไม่ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตายตัว ทั้งนี้ไม่ว่าจะใช้รูปแบบใดก็ตาม การศึกษาชุมชนในแต่ละที่นั่นสิ่งที่ดีที่สุดคือการลงไปศึกษาจริงๆ จากแหล่งที่มีอยู่ ถ้าเราอยาก让孩子เรียนรู้ได้จริงๆ เด็กต้องได้สัมผัสกับที่จริงหรือเสมือนจริงที่สุด รูปแบบ ที่สร้างขึ้นถ้าใช้กับตาปะขาวหาย ในแต่ละช่วงชั้น อาจจะไม่เหมือนกันก็ได้” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอนอีก 2 ท่าน ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่าไม่ควรกำหนดตายตัว ควรมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านแรกว่า

“รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ควรมีขั้นตอนที่ชัดเจน แต่รายละเอียดอาจมีความยืดหยุ่น เราจะไม่ตั้งรูปแบบเอาไว้ ครูควรพิจารณาว่าสิ่งที่เราจะสอนสภาพจริงมันเป็นอย่างไรแล้วจึงมากำหนดรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ไม่ใช่เอารูปแบบเป็นตัวตั้ง” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3)

“ไม่ว่าจะเป็นโมเดลใดก็ตาม พอนำไปใช้ มันก็ต้องปรับตามบริบท ไม่อย่างนั้นถ้าให้กำหนดรูปแบบไว้ตายตัว พอเอาไปใช้อีกที่หนึ่ง ก็ไม่เข้ากัน เวลานำไปใช้ก็จะเกิดปัญหาดังนั้นโมเดลที่สร้างขึ้น ควรเป็นโมเดลกลางๆ สามารถประยุกต์ ดัดแปลงได้”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 5)

2) วิธีการจัดการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอนหรือวิธีการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าว่าวิธีการสอนหรือวิธีการในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อได้องค์ความรู้สำหรับผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น อาจแตกต่างกัน และระดับความเข้มของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ก็ควรแตกต่างกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“วิธีการจัดการเรียนรู้ ในแต่ละชั้นอาจแตกต่างกัน เนื้อหาก็อาจต่างกัน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ต่างกัน เด็กในช่วงชั้นที่ 1 อาจจะแค่ให้สำรวจและสรุปผลธรรมดา พอช่วงชั้นที่ 2 เนื้อหาความรู้ก็กว้างขึ้นและลึกขึ้น! ตรงนี้เป็นเรื่องธรรมชาติของการจัดการเรียนการสอน ยิ่งเด็กอยู่ในระดับที่สูงขึ้น ระดับพฤติกรรมความรู้ก็ยิ่งสูงขึ้น วิธีการจัดการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ก็ต่างกันออกไป” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

“model นี้อาจจะเขียนภาพกว้าง แต่ method ข้างในไม่เหมือนกันเลย method ช่วงชั้นที่ 1 อาจจะบอกให้เด็กลงไปศึกษาชุมชนวัดตาปะขาวหายที่อยู่ข้างๆ โรงเรียน พอ method ช่วงชั้นที่ 2 อาจจะบอกว่าเลยออกมา อาจขยายขอบเขตเป็นของตำบลหัวรอ พอระดับช่วงชั้น 3 อาจจะกำหนดเป็นเขตอำเภอเมือง พอขอบเขตของสิ่งที่ศึกษากว้างขึ้น method จะต่างกัน” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านไทยคดีศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ให้แนวคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ว่าอาจเป็นรูปแบบที่มีวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“รูปแบบของการเรียนรู้ รูปแบบแรกเลย อาจจะต้องมีวิทยากรผู้ถ่ายทอดข้อมูลให้ ใช้คำว่าวิทยากรไม่ได้ใช้คำว่า informance และไม่ได้ใช้คำว่า teacher โดยวิทยากรนั้นความรู้ก็จะสูงมากกว่าครู และมากกว่าผู้ให้ข้อมูล คำว่า “วิทยากร” ถ้ามั่นแปดมาจากอะไร ส่วนใหญ่แปลมาจากคำว่า informance หรือ Read หรือ contact โดยที่จริงแล้วถ้าแปลเป็นไทยแล้ว คำว่าวิทยากร จะสูงกว่าผู้ให้ข้อมูล” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 4)

2) ปรัชญาหรือแนวคิดพื้นฐานที่เป็นหลักของรูปแบบ

สำหรับแนวคิดทฤษฎีที่รองรับรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 4 ท่าน ได้ให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันว่า ทฤษฎีการเรียนรู้หลักที่สำคัญสำหรับการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบการสร้างความรู้ (Constructivism) และให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิที่ว่า

“ ถ้าเรามาเน้นในแง่การจัดการกระบวนการเรียนรู้ อาจจะเน้นไปที่ตัวกระบวนการของมัน ใน ตัวกระบวนการนั้น ถ้าถามว่าจะมีทฤษฎีแนวคิดอะไรรองรับจะพัฒนาการจัดรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ในระยะนี้ ในทิศทางแนวโน้มใหม่มันคงจะหนีไม่พ้นทฤษฎีของการเรียนรู้ในแนว Constructivism หรือในแนวที่เรียกกันเป็นภาษาไทยผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองหรือทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบการสร้างความรู้ ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 1)

“ approach ที่ต้องใช้คือนักเรียนเป็นสำคัญใช้แนวคิดแบบ constructivism ใช้แนวคิดนี้ได้มัย ให้เด็กลงไปสืบค้นหลาย ๆ ที่ จนเค้าสามารถเปรียบเทียบได้ว่าแต่ละชุมชนนั้นแตกต่างกันหรือเปล่า แล้วสุดท้ายเค้าก็บอกได้ว่าแต่ละชุมชนมันแตกต่างกันด้วยตัวเอง ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

“ ถ้ารูปแบบของเราต้องเน้นการสร้างความรู้ขึ้นมาเราก็ต้องใช้ constructivism ขึ้นมา เพราะว่า constructivism คือทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ที่มันเกิดขึ้น ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

“ โดยเทคนิคที่ครูเน้นเสมอก็คือการสร้างความรู้ด้วยตัวเอง การที่เด็กแต่ละคนเรียนเนี่ย กล้าที่จะพูดว่าตนเองคิดยังไง หรือหลังจากเราเข้าไปร่วมในกระบวนการเรียนการสอนแล้วเนี่ย เราสามารถสร้างเรื่องหรือสร้างทฤษฎีจากสิ่งที่เราทำแบบง่าย ๆ ออกมาได้ ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3)

“ ถ้าจะสอนเรื่องภูมิปัญญาคงต้องให้ผู้เรียนเขาสืบค้นความรู้ด้วยตนเองส่วนหนึ่ง บางที่อาจต้องมีวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ถ้าเป็นเรื่องของการปฏิบัติ สิ่งสำคัญคือต้องให้ฝึกลงมือและปฏิบัติจริงด้วย ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 5)

“ ยุคนี้มีแนวคิดทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้หลายทฤษฎี ซึ่งล้วนแต่เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามที่นักเรียนสนใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สรุปลงความรู้ที่ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริง ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3)

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเกี่ยวกับการนำแนวคิด Constructivism มาใช้นั้น ควรมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ดังคำกล่าวที่ว่า

“ เรื่อง Constructivism ก็ได้ แต่ไม่ใช่ Constructivism ที่ต้องมีลำดับขั้นตอน 1 2 3 4 5 ตามที่ศึกษามาจากต่างประเทศ เพราะอาจไม่เหมาะกับคนไทย พื้นฐานของคนก็ไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงต้องเป็น Constructivism ที่ต้องปรับปรุง ดัดแปลง ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3)

นอกจากแนวคิด/ทฤษฎีการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และแก้ปัญหาท้องถิ่นแล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิยังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัย คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Learning) และรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ ในประเด็นที่ 1 รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องเน้นให้เด็กสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แต่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จะสร้างมากสร้างน้อยหรือขึ้นอยู่กับศักยภาพและความพร้อมและระดับวุฒิภาวะของเด็ก และในสิ่งที่ควรทำควบคู่กันไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐาน” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 1)

“ เรื่องของ RBL ที่นั้นมีหลากหลายวิธีเราก็ต้องดูว่าอันที่หนึ่งเวลาเราจะอบรมเขาเราต้องดูให้เข้าใจอย่างแท้จริง เห็นภาพเราก็ต้องไปดูว่าผู้เข้าอบรมว่าเป็นครูระดับไหนชั้นใด” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 1)

“ เวลาที่เราอบรมความรู้ที่อบรมต้องสัมพันธ์กับคนที่รับ มันจึงมีการให้เข้าใจและเห็นตัวอย่างจริง ที่นี้ในเวลาทีอบรมคงไม่ใช่ในลักษณะที่วิทยากรผู้อบรมพูดให้ฟังอย่างเดียว อาจจะหา Best Practice ในกลุ่มเขาก็ได้ให้มีตัวอย่างให้ดูว่ามีใครเคยจัดกิจกรรมที่让孩子ทำการวิจัยในลักษณะโครงการแบบนี้ ถ้าเป็น Best Practice ต้องเอา K.M. มาช่วยด้วย ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3)

“ กระบวนการจัดการเรียนรู้ น่าจะเป็นการใช้เรื่องของ (Rearch Besed Learning) RBL หรือกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัย จะเห็นว่าเป็น RBL ในลักษณะไหนเท่านั้น ขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนาการความพร้อมของเด็ก ถ้าเป็นระดับเด็กเล็กเราอาจเป็น RBL ในแบบที่让孩子บริโภคนงานวิจัยที่มีความรู้ข้อมูลสารสนเทศ ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 1)

4) เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้

เนื้อหาที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนนั้น นอกจากจะสอดคล้องกับท้องถิ่นแล้ว ควรเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและครู ไม่ใช่เกิดจากตัวผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดและมีลักษณะของการบูรณาการเนื้อหาเข้ากับกลุ่มสาระวิชา ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและเนื้อหาของภูมิปัญญาที่นำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้นก็ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

“ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มันมีมากมาย ตรงนี้คงต้องดูว่า โรงเรียนเขาต้องการอะไร โดยส่วนใหญ่ ภูมิปัญญา เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ สมุนไพร อาหาร การทอผ้า หรือจะเป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมไทย ประติมากรรม ให้โรงเรียนเป็นผู้พิจารณา น่าจะเหมาะสมกว่า ” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านไทยคดีศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“ คงต้องบูรณาการภายในวิชา แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสาระวิชาที่ครูนำมาบูรณาการนะ บางกลุ่มสาระอาจไม่ต้องบูรณาการเลย เช่น สาระสังคมฯ เพราะตามหลักสูตรก็กำหนดในเรื่องภูมิปัญญาอยู่แล้ว แต่ครูก็ต้องพิจารณาเองว่า จะสอนโดยวิธีใดจึงจะเหมาะสม ทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 1)

“ เนื้อหาภูมิปัญญาที่จะนำมาใช้สอน ในแต่ละชั้นอาจแตกต่างกัน ให้เหมาะสมกับวัย วัตถุประสงค์การเรียนรู้ต่างกัน แต่สิ่งที่ควรทำคือ การระหว่างบูรณาการเนื้อหาภูมิปัญญากับเนื้อหาที่เป็นความรู้ทางวิชาการของสาระการเรียนรู้ ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

“ เนื้อหาต้องบูรณาการภายในวิชา ซึ่งแต่ละระดับชั้น แต่ละกลุ่มสาระ ไม่จำเป็นต้องมีเนื้อหาในเรื่องเดียวกัน ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3)

5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และ ผลงานที่สะท้อนถึงการเกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรประเมินให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ในสาระการเรียนรู้ และความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น เจตคติ และทักษะกระบวนการ ซึ่งตัวครูเองต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกัน ส่วนผลงานที่สะท้อนถึงการเกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น สิ่งสำคัญ คือ ควรมีหลักฐานร่องรอยที่เป็นผลงาน หรือชิ้นงานที่สะท้อนถึงความรู้ของผู้เรียน ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

“ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ตามสภาพจริง และควรประเมินให้ครอบคลุม ทั้งด้านความรู้ในสาระการเรียนรู้ และความรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และทักษะการ แสวงหาความรู้ การนำเสนอความรู้ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 5)

“ควรใช้วิธีการหลายๆ วิธี และประเมินทั้งความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญา ท้องถิ่น เจตคติ และทักษะกระบวนการ ซึ่งตัวครูเองต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้ชัดเจน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกัน สิ่งเหล่านี้ อาจต้องประเมินในแผนการจัดการเรียนรู้ของครูก่อน” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

“ วิธีการประเมินผล ควรประเมินตามสภาพจริง หลายวิธี ทั้งการสอบ การสัมภาษณ์ การสังเกต การตรวจผลงาน สิ่งสำคัญอีกประการคือ ควรมีการจัดอภิปราย เกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เด็กไปสืบค้นมา ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3)

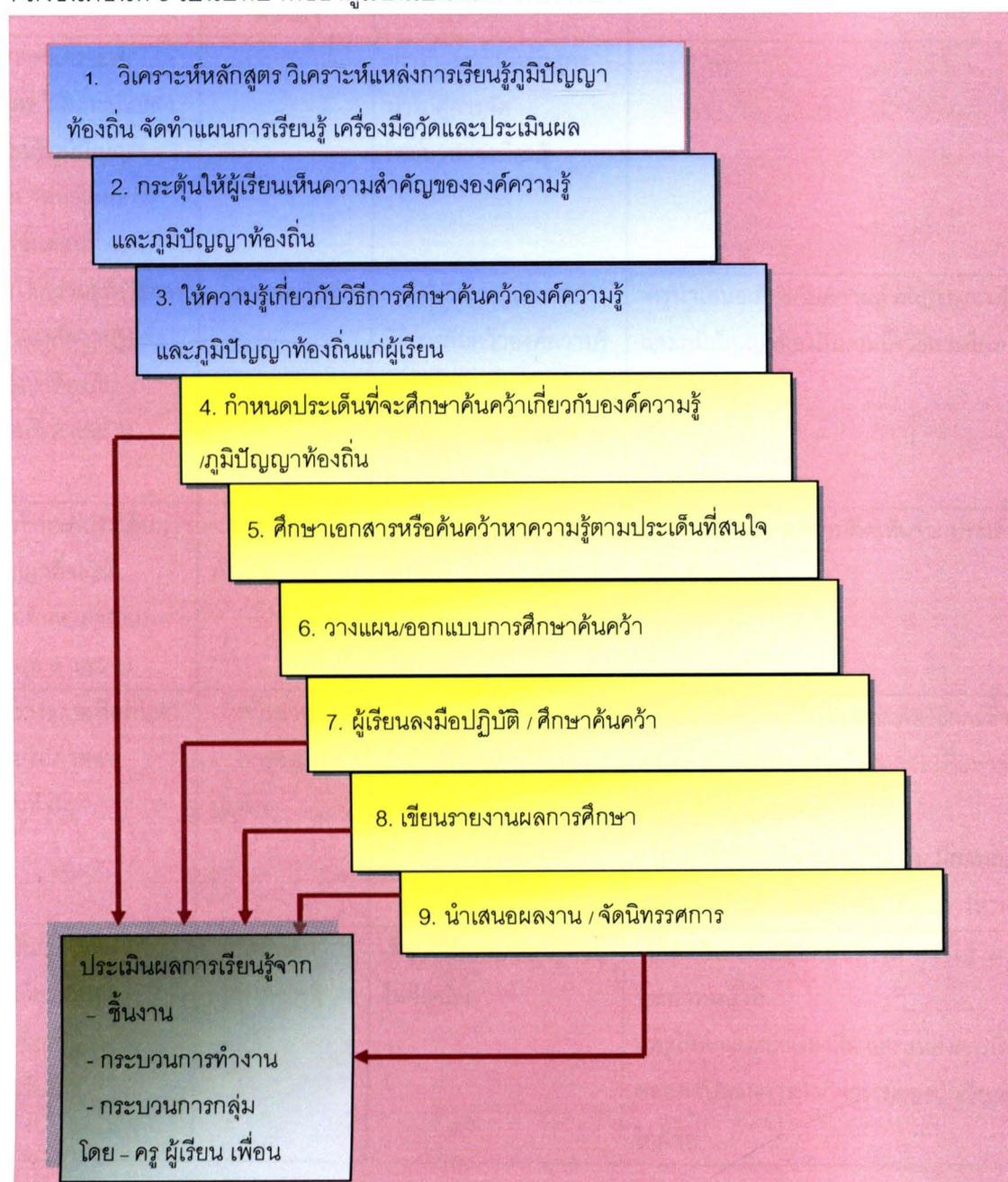
“ ควรดูจากผลงานและการนำเสนอผลงาน อาจเป็นการให้เด็กจัด นิทรรศการแสดง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เขาไปศึกษามา ถ้าเด็กเล็กอาจให้ออกมาเล่าเรื่อง แต่ถ้าเด็กโตหน่อยก็นำเสนอเป็นรายงาน เป็นป้ายนิเทศ เป็นนิทรรศการ จัดได้ หลากหลาย ” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านไทยคดีศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น)

โดยผลงานที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ก็คือชิ้นงานของผู้เรียน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ เมื่อสร้างองค์ความรู้แล้วแต่ไม่ได้สร้างในแง่ที่เป็นการนำเสนอ ความหมาย ความคิด คิดอะไรแล้วสร้างเป็นชิ้นงาน สร้างสรรค์ชิ้นงาน ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่สนับสนุนมาใช้ (Constructivism) หรือการที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง โดย สร้างสรรค์เป็นชิ้นงานออกมา คิดทฤษฎีการเรียนรู้หลัก เป็น Constructivism (ผู้ทรงคุณวุฒิ 1)

2.3 รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้น องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนตาปะขาวหายและผลการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้ที่เน้นการสร้างความรู้ โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้การวิจัย เป็นฐานร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สรุปเป็นขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้ 9 ขั้นตอนหลัก โดย 3 ขั้นตอนแรก จะเน้นไปที่บทบาทของครูผู้สอนเป็นหลักส่วนตั้งแต่ขั้นตอนที่ 4 ถึงขั้นตอนที่ 9 เป็นบทบาทของผู้เรียนเป็นหลัก ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้น องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ครูจะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้
ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รูปแบบแนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ครูจะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัด
กระบวนการเรียนรู้เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอน	รูปแบบแนวคิดในการจัดการเรียนรู้		กิจกรรมการเรียนรู้
	กิจกรรมส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้	ความสำคัญ	
1. ทำการวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำแผนการเรียนรู้(ขั้นตอนที่ 1)	-	-การวิเคราะห์หลักสูตรนำไปสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้	-
2. การให้ความรู้ถึงวิธีการค้นคว้า องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขั้นตอนที่ 2 และ 3)	- การจดบันทึก	-การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการค้นคว้าองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นนำไปสู่การสืบค้นองค์ความรู้	-ครูนำเสนอเกี่ยวกับความสำคัญขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงวิธีการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้
3. การกำหนดประเด็นภูมิปัญญาที่จะให้นักเรียนค้นหาคำตอบ (ขั้นตอนที่ 4 และ 5)	- การตั้งคำถาม	-คำถามที่นำไปสู่การสืบเสาะแสวงหาคำตอบ	-ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นจากประเด็นปัญหาที่ตั้งเป็นคำถาม
4. การวางแผนเพื่อค้นหาความรู้หรือคำตอบ (ขั้นตอนที่ 6)	- การอ่าน - การจดบันทึก	-การคิดหาวิธีการให้ได้คำตอบต้องอ่านให้มากและจดบันทึก	- ให้นักเรียนร่วมกันวางแผนคิดวิธีการที่จะค้นคว้าหาความรู้ หรือคำตอบที่ต้องการ เพื่อมาสนับสนุนความคิดเห็นของตน - ให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในแต่ละกลุ่ม เพื่อแสวงหาความรู้
5. ดำเนินการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขั้นตอนที่ 7)	- การสืบค้นแหล่งความรู้	-สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในท้องถิ่น	-ให้นักเรียนดำเนินการแสวงหาความรู้ ตามบทบาทหน้าที่ - ครูให้คำแนะนำเรื่องสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ตลอดจนดูแลการทำกิจกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ขั้นตอน	รูปแบบแนวคิดในการจัดการเรียนรู้		กิจกรรมการเรียนรู้
	กิจกรรมส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้	ความสำคัญ	
6. เสนอผลการแสวงหาความรู้โดยการอภิปราย (ขั้นตอนที่ 8 และ 9)	- การประมวลความรู้ - การเขียนอภิปราย	- การนำผลที่ได้จากการแสวงหาความรู้มาวิเคราะห์และสรุปผล	- ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายวิเคราะห์ข้อมูล ความรู้และสรุปผลเป็นรายงาน - ให้นักเรียนอภิปราย วิเคราะห์การทำงานของกลุ่ม ถึงเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน วิธีการแก้ไข
7. สรุปผลการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขั้นตอนที่ 9)	- การสรุป	- การนำเสนอผลงานที่ได้รับจากการแสวงหาความรู้	- ให้นักเรียนนำเสนอผลงาน - ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้ในการแสวงหาความรู้

2.4 ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ข้อสรุปว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีขั้นตอนที่ชัดเจน เขียนได้อย่างกว้างๆ มีความยืดหยุ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม และเป็นแนวทางสำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการนำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปทดลองใช้นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาผู้บริหารและครูที่เข้าร่วมโครงการวิจัยให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 วัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินการอบรม ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ ดังตารางที่ 4.2 และ 4.3

3.1 ผลการจัดอบรมครูที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ตารางที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานของครูผู้เข้ารับการอบรม

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน
เพศ	
ชาย	1
หญิง	14
ตำแหน่ง	
ครูชำนาญการ	14
ครูชำนาญการพิเศษ	1
วุฒิการศึกษาสูงสุด	
ระดับปริญญาตรี	9
ระดับปริญญาโท	6
กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน	
ภาษาไทย	5
คณิตศาสตร์	3
วิทยาศาสตร์	3
สังคมศึกษา	1
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	1
ศิลปะ	1
ภาษาอังกฤษ	1
รวม	15

จากตารางที่ 3 พบว่าครูผู้เข้ารับการอบรมมีจำนวน 15 คน เป็นเพศชาย 1 คน เพศหญิง 14 คน เป็นครูที่มีตำแหน่งครูชำนาญการ 14 คน และตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ 1 คน สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี 9 คน และระดับปริญญาโท 6 คน เป็นครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 5 คน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 3 คน และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ศิลปะ และภาษาอังกฤษ จำนวนกลุ่มสาระละ 1 คน

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	รูปแบบ การจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.13	.35	มาก
2.	เนื้อหาสาระและกิจกรรมการอบรมสอดคล้องกับความต้องการ	4.13	.52	มาก
3.	เนื้อหาสาระและกิจกรรมการอบรมมีความน่าสนใจ	4.07	.46	มาก
4.	สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.47	.52	มาก
5.	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.00	.54	มาก
6.	ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม	4.13	.35	มาก
7.	ความรู้ความสามารถของวิทยากร	4.40	.51	มาก
8.	ประโยชน์จากการเข้าร่วมอบรมโครงการ	4.20	.41	มาก
9.	ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน	4.13	.35	มาก
10.	ความพึงพอใจในการจัดฝึกอบรมโดยภาพรวม	4.27	.46	มาก
รวม		4.19	.28	มาก

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ครูผู้เข้ารับการอบรม มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, $S.D. = .28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า รายการที่ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับสูงสุดคือ

สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.47, S.D. = .52$) รองลงมาคือ “ความรู้ความสามารถของวิทยากร” ($\bar{X} = 4.40, S.D. = .51$) และความพึงพอใจในการจัดฝึกอบรมโดยภาพรวม ($\bar{X} = 4.27$ และ $S.D. = .46$) ส่วนรายการที่มีผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.00$ และ $S.D. = .54$)

3.2 ผลการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลังจากที่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนวัดตาปะขาวหาย ได้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ทางโรงเรียนได้จัดประชุมเพื่อวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยสรุปประเด็นในการประชุมเพื่อวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนวัดตาปะขาวหายได้ดังนี้

3.2.1 สาระนั้นนำมาจัดการเรียนรู้

ในการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สอนต้องการให้มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนวัดตาปะขาวหายได้จัดประชุมเพื่อกำหนดประเด็นที่จะนำมาใช้ในการเรียนรู้ นั้น สรุปได้ว่ามีจำนวน 4 ประเด็น จำแนกตามระดับช่วงชั้นที่นักเรียนกำลังศึกษาดังนี้

- 3.2.1.1 ด้านการละเล่นพื้นบ้าน สำหรับระดับอนุบาลศึกษา
- 3.2.1.2 สถานที่สำคัญในชุมชน สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- 3.2.1.3 อาหารไทย สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
- 3.2.1.4 พืชสมุนไพร สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ส่วนสาระสำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ จะมีลักษณะของการจัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยนำประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ใน 4 ประเด็นข้างต้น เป็นสาระหลักสำหรับนำมาจัดการเรียนรู้ ซึ่งดำเนินการโดยครูผู้สอนนำจุดประสงค์หรือมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบมาวิเคราะห์เชื่อมโยงร่วมกับหัวข้อเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วนำมาบูรณาการร่วมกัน ต่อจากนั้นครูผู้สอนแต่ละคนจะจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่างสาระที่ตนรับผิดชอบสอนและเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.2 องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้

ตามข้อตกลงจากการประชุม ได้กำหนดองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักๆ ดังนี้

3.2.2.1 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ที่สื่อความหมายสอดคล้องเชื่อมโยงกับกรอบหลักสูตรสถานศึกษา

3.2.2.2 มาตรฐานการเรียนรู้

3.2.2.3 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อนำไปเป็นกรอบประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.2.2.4 เวลาในการจัดการเรียน

3.2.2.5 สารการเรียนรู้

3.2.2.6 กิจกรรมการเรียนรู้

3.2.2.7 ประเมินผลตามสภาพจริง

3.2.2.8 สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

ภายหลังจากการประชุม เพื่อวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้แล้ว ครูที่เข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวน 15 คนได้ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำไปใช้ในชั้นเรียนของตน (ผลการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ของครูทั้ง 15 คน แสดงดังภาคผนวก ง) ทั้งนี้ก่อนที่ครูจะนำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้จริงนั้น ผู้วิจัยได้ทำการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของครู ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 1 ท่าน ผลการประเมินคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 5 ผลการประเมินคุณภาพหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้
ของครูที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	หน่วยการเรียนรู้ความสอดคล้องของการจัดหน่วยเรียนรู้แบบบูรณาการกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้	4.27	.45	มาก
2	ความสอดคล้องขององค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.53	.51	มากที่สุด
3	การลำดับความต่อเนื่องของกิจกรรมของหน่วยการเรียนรู้	4.67	.48	มากที่สุด
4	การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้	4.53	.51	มากที่สุด
5	ความเหมาะสมของรูปแบบการบูรณาการ	4.67	.48	มากที่สุด
6	ความชัดเจนของการจัดทำแผนความคิดของหน่วยการเรียนรู้	4.40	.50	มาก
7	หน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ สามารถนำไปใช้ได้จริง	4.20	.41	มาก
8	มีการประเมินผลตามสภาพจริงและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.27	.59	มาก
9	ความเหมาะสม เพียงพอของสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่จัด	4.20	.56	มาก
10	มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้	4.20	.56	มาก
11	แผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดสาระสำคัญ			
	11.1 สอดคล้องกับกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.07	.70	มาก
	11.2 สอดคล้องและครอบคลุมกับหน่วยการเรียนรู้	4.47	.64	มาก
	11.3 มีความชัดเจนของภาษาที่ใช้	4.53	.51	มากที่สุด

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
12	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง			
	12.1 สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลาง	4.47	.51	มาก
	12.2 สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้	4.20	.56	มาก
	12.3 ครอบคลุมลักษณะการเรียนรู้ด้านความรู้ (K) ด้านทักษะกระบวนการ (P) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)	4.47	.64	มาก
	12.4 ส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกระบวนการปฏิบัติ	4.73	.45	มากที่สุด
	12.5 เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน	4.67	.48	มากที่สุด
	12.6 สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้จริง	4.33	.48	มาก
	12.7 สามารถปลูกฝังค่านิยมรักความเป็นไทย	4.40	.50	มาก
13	สาระการเรียนรู้			
	13.1 สาระการเรียนรู้ที่กำหนดสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.53	.51	มากที่สุด
	13.2 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.67	.48	มากที่สุด
	13.3 เหมาะสมกับเวลาเรียน	4.80	.41	มากที่สุด
	13.4 เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน	4.27	.45	มาก
	13.5 เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน	4.60	.50	มากที่สุด
	13.6 มีประโยชน์ต่อผู้เรียน	4.00	.92	มาก
	13.7 มีความชัดเจนของภาษาที่ใช้	3.93	.70	มาก
	13.8 จัดเรียงลำดับความยากง่ายของเนื้อหาสาระได้เหมาะสม	3.73	.70	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
14	อัตราเวลาเรียน			
	14.1 เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้	4.60	.63	มากที่สุด
	14.2 เหมาะสมกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.67	.61	มากที่สุด
	14.3 สอดคล้องกับโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนดในกลุ่มสาระการเรียนรู้	4.13	.51	มาก
15	กิจกรรมการเรียนรู้			
	15.1 สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกับสาระการเรียนรู้	4.47	.64	มาก
	15.2 เหมาะสมกับวัยและศักยภาพของผู้เรียน	3.93	.96	มาก
	15.3 เหมาะสมกับเวลาเรียน	4.27	.59	มาก
	15.4 เน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.60	.73	มาก
	15.5 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.47	.64	มาก
	15.6 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเองโดยใช้กระบวนการสืบค้นและแสวงหาความรู้โดยการใช้ทักษะทางภาษาและการฝึกปฏิบัติ	3.93	.96	มาก
	15.7 ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากวิชาต่างๆ มาใช้ในการทำกิจกรรมและนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.13	.64	มาก
	15.8 เรียงลำดับการจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	4.20	.56	มาก
16	สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้			
	16.1 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้	4.07	.70	มาก
	16.2 เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน	4.20	.56	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
17	การวัดและประเมินผล			
	17.1 วัดและประเมินผลสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้	4.47	.64	มาก
	17.2 กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลเหมาะสมกับกิจกรรม	4.60	.63	มากที่สุด
	17.3 วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย	4.47	.64	มาก
	17.4 เสนอแนะวิธีการวัดและเกณฑ์ประเมินผลอย่างชัดเจน	4.53	.64	มากที่สุด
	17.5 วัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.33	.61	มาก
	17.6 กำหนดให้นักเรียนประเมินนักเรียน เพื่อน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน	3.53	.64	มาก
	รวม	4.32	.29	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของครูที่เข้าร่วมโครงการ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, $S.D. = .29$) เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สาระการเรียนรู้เหมาะสมกับเวลาเรียน ($\bar{X} = 4.80$, $S.D. = .41$) รองลงมา คือ ส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยกระบวนการปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.73$, $S.D. = .45$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สาระการเรียนรู้จัดเรียงลำดับความยากง่ายของเนื้อหาสาระได้เหมาะสม ($\bar{X} = 3.53$, $S.D. = .64$)

3.3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน สืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนำเสนอผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน สืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทั้งผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.3.1 ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากข้อมูลเชิงปริมาณ

3.3.1.1 ผลการประเมินทักษะกระบวนการทำงานกลุ่มของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 6 ผลการประเมินทักษะกระบวนการกลุ่มของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการประเมิน	\bar{X}	<i>S.D.</i>	แปลผล
1. การร่วมกันวางแผนพัฒนา	4.80	.41	มากที่สุด
2. ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.27	.45	มาก
3. เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี	4.60	.50	มากที่สุด
4. แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	4.00	.92	มาก
5. ยอมรับข้อสรุปและผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงงาน	3.93	.70	มาก
รวม	4.32	.36	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลประเมินทักษะกระบวนการกลุ่ม ของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน สืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, *S.D.* = .36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การร่วมกันวางแผนพัฒนา ($\bar{X} = 4.80$, *S.D.* = .41) รองลงมาคือ เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี ($\bar{X} = 4.60$, *S.D.* = .50) และ ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 4.27$, *S.D.* = .45) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ยอมรับข้อสรุปและผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงงาน ($\bar{X} = 3.93$ และ *S.D.* = .70) และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = 4.00$, *S.D.* = .92)

3.3.1.2 ผลการประเมินทักษะการสืบค้นความรู้และการนำเสนอผลงานของผู้เรียน หลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 7 ผลการประเมินทักษะการสืบค้นความรู้และการนำเสนอผลงานของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	การกำหนดแหล่งข้อมูล	4.53	.51	มากที่สุด
2	การสืบค้นและเข้าถึงข้อมูล	4.67	.48	มากที่สุด
3	การเก็บและรวบรวมข้อมูล	4.80	.41	มากที่สุด
4	การระบุแหล่งที่มาของข้อมูล	4.37	.81	มาก
5	คุณภาพของข้อมูล	3.87	.82	มาก
6	วิธีการนำเสนอ มีเทคนิคที่เข้าใจ ครอบคลุมองค์ความรู้ต่างๆ ชวนติดตาม มีความมั่นใจในการนำเสนอ มีประเด็นสำคัญหรือจุดเน้นของเรื่องที่ชวนให้ประทับใจ	4.30	.75	มาก
7	มีการเรียงลำดับเนื้อหาในการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน	4.20	.81	มาก
8	มีการสาธิตที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการนำเสนอผลงานได้อย่างเหมาะสมตามลักษณะของงานที่สืบค้น	4.53	.68	มากที่สุด
9	ผู้พูดมีความพร้อมในการนำเสนอ ความร่วมมือและความรับผิดชอบภายในกลุ่ม การรักษาเวลา	4.27	.91	มาก
10	การจัดทำอุปกรณ์ประกอบการนำเสนอผลงานได้อย่างเหมาะสม	4.60	.56	มากที่สุด
	รวม	4.41	.21	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า ทักษะการสืบค้นความรู้และการนำเสนอผลงานของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = .21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มี คือ การเก็บและรวบรวมข้อมูล ($\bar{X} = 4.80$, $S.D. = .70$) รองลงมา คือ การจัดทำอุปกรณ์ประกอบการนำเสนอผลงานได้อย่างเหมาะสม สื่อทางคอมพิวเตอร์ และอื่นๆ ($\bar{X} = 4.60$, $S.D. = .56$) และ การสืบค้นและเข้าถึงข้อมูล ($\bar{X} = 4.67$, $S.D. = .48$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ คุณภาพของข้อมูล ($\bar{X} = 3.87$, $S.D. = .82$) และ มีการเรียงลำดับเนื้อหาในการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ($\bar{X} = 4.20$ และ $S.D. = .81$)

3.3.2 ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากข้อมูลการสนทนากลุ่ม นักเรียน ครู และ บัณฑิตหลังสอนของครู สามารถสรุปผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็น 3 ประเด็น คือ 1) ผู้เรียนมีความรู้ในสาระวิชา และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน และมีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการ ทำงาน และทักษะการสืบค้นความรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ของผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละด้านดังนี้

1) ผู้เรียนมีความรู้ในสาระวิชา และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ครูผู้สอนได้ให้ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้เรียนมีความรู้ ตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัดของหลักสูตร ในสาระวิชาที่เรียน และยังมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังปรากฏจากข้อความที่ว่า

“ เวลาประเมินผลการเรียนก็ประเมินตามมาตรฐาน /ตัวชี้วัดของหลักสูตร ที่สอนภาษาไทย ก็ต้องดูว่าจะนำมาบูรณาการกับอะไร พอดีพ่ให้เด็กเขียนบันทึกประจำวัน เมื่อพาไปแหล่งเรียนรู้ด้วยและก็ให้จัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้า ก็ตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระการเขียนพอดี เด็กก็ทำได้ดีนะ”(ครูณี : กลุ่มสาระภาษาไทยบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องสถานที่สำคัญในชุมชนบูรณาการร่วมกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“สอนคณิตศาสตร์ เด็กก็ทำได้นะ เอาไปสร้างโจทย์ปัญหา ก็แปลคดีเด็กชอบ” (ครูตา : กลุ่มสาระคณิตศาสตร์บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

2) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและมีความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ครูผู้สอน ได้ให้ข้อมูลที่แสดงถึงการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและการมีความสุขในการเรียนของนักเรียน ที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเดินกะลา การไปศึกษานอกสถานที่ ดังคำกล่าวของครูผู้ให้ข้อมูลที่ว่า

“เวลาเล่นเดินกะลา เด็กเขาสนุกมากนะ ได้ฝึกการทรงตัวด้วย” (ครูมวล :

การละเล่นพื้นบ้าน ชั้นอนุบาลปีที่ 2)

“การโยนเนื้อหาเข้าสู่การใช้ภาษาไม่มีปัญหาเนื่องจากเป็นบทเรียนที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้วเพียงแค่เปลี่ยนคำถาม เป็นชื่ออาหารที่บ้าน นักเรียนมีความสุขกับการเรียนดีและร่วมมือทำกิจกรรมตามที่กำหนด” (ครูกุล : กลุ่มสาระภาษาไทย บุรณาการร่วมกับ ภูมิปัญญาเรื่องอาหารไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)

“นักเรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุข” (ครูอ้อย : กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ บุรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพรในตำบลห้วยรอบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

“นักเรียนสนใจและตั้งใจที่ได้ไปศึกษานอกสถานที่ ” (ครูวินท์ : กลุ่มสาระสังคมศึกษา บุรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่อง สถานที่สำคัญในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

ในส่วนของความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มีคำกล่าวของครูที่แสดงถึงการเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ว่า

“ การพานักเรียนไปเรียนรู้นอกสถานที่ ชมโบราณสถานในชุมชน ให้เขาศึกษางานศิลปะในสมัยโบราณ ได้ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในงานศิลปะของโบราณสถานได้ดีมาก” (ครูนิล : กลุ่มสาระศิลปะฯ ร่วมกับภูมิปัญญาเรื่อง สถานที่สำคัญในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2)

3) ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการทำงาน และทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูลและสืบค้นความรู้

ข้อมูลจากครูผู้สอนส่วนหนึ่งได้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับเพื่อน แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ และมีทักษะในการ เก็บรวบรวมข้อมูลและสืบค้นความรู้ โดยวิธีการต่างๆ

“นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มร่วมกันได้เป็นอย่างดี ทำงานกันอย่างสนุกสนาน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ทำให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ” (ครูนิล : กลุ่มสาระ ศิลปะฯ ร่วมกับภูมิปัญญาเรื่อง สถานที่สำคัญในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2)

“การให้เด็กไปสอบถามวิธีการทำกะลา สำหรับเล่นเดินกะลา และให้มาลองทำ ทำให้เด็กได้เรียนรู้วิธีสัมภาษณ์ และนำมาฝึกทำกะลาของตนเอง แล้วก็ออกแบบตกแต่ง กะลาของตนเอง เขาสนุกสนาน และน่าจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ด้วย” (ครูมวล : การละเล่น พื้นบ้าน :ชั้นอนุบาลปีที่ 2)

“นักเรียนสนใจ และให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม และยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน” (ครูณี : กลุ่มสาระภาษาไทยบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่อง สถานที่สำคัญในชุมชนบูรณาการร่วมกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“ที่เห็นชัดเจนคือการมีทักษะในการทำงาน โดยเฉพาะการทำงานกลุ่ม เขาแบ่งงานกันรับผิดชอบทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน คนไหนเก่งทำขนม คนไหนเก่งนำเสนอ สาวิต ผลงานออกมาน่าชื่นใจ” (ครูรัตน์ : กลุ่มสาระสังคมศึกษานบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องอาหารไทย ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4)

“นักเรียนสนใจเรียนดี แต่ละกลุ่มช่วยกันทำงาน มีการแบ่งงานกันทำจนสำเร็จ” (ครูวินท์ : กลุ่มสาระสังคมศึกษานบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องสถานที่สำคัญ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

ส่วนทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล/สืบค้นความรู้ของนักเรียนนั้น พบว่า กิจกรรมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เก็บรวบรวมข้อมูล สืบเสาะหาความรู้ โดยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้ง การสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาจากเอกสารและแหล่งค้นคว้าต่างๆ ตลอดจนการนำความรู้มานำเสนอ จนทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะเหล่านี้ ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“นักเรียนมีทักษะในการสืบค้นข้อมูลและนำเสนอข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ด้านการทำขนม ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาเรื่องการทำวัตุดิบมาทำขนม ทั้งการทำสี การทำ ภาชนะบรรจุ การทำขนมไทยในเทศกาลต่าง ๆ ” (ครูรัตน์ : กลุ่มสาระสังคมศึกษา บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องอาหารไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)

“สอนโดยประยุกต์ร่วมกับการให้เด็กทำโครงงานวิทยาศาสตร์ เรื่องภูมิปัญญาพืช สมุนไพรในท้องถิ่น นักเรียนมีทักษะในการสืบค้นข้อมูลและนำเสนอรายงานการศึกษา ค้นคว้า วิธีการค้นคว้าหาคำตอบ จะมีทั้งการสัมภาษณ์ การค้นจากเอกสาร หนังสือต่างๆ และจากอินเทอร์เน็ต” (ครูทิพย์ : กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญา เรื่องพืชสมุนไพร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

“บูรณาการกับวิชาภาษาไทย โดยตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ ว่า เขียนบันทึกสนุกกับการศึกษา ค้นคว้า โดยให้นักเรียนไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญในชุมชนและ เขียนรายงานเพื่อนำเสนอเรื่องราวให้เพื่อนๆ และครู วิธีการหาความรู้ก็ให้แตกต่างกัน ออกไป บางกลุ่มใช้การสัมภาษณ์ บางกลุ่มใช้การค้นทางอินเทอร์เน็ต บางกลุ่มใช้การ ค้นหาจากเอกสารในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ก็ดีนะ เด็กเขาได้ความรู้ในสิ่งที่ตนไปศึกษามา ไม่ใช่มาจากครูบอกเพียงอย่างเดียว ” (ครูณิ : กลุ่มสาระภาษาไทยบูรณาการร่วมกับ ภูมิปัญญาเรื่องสถานที่สำคัญในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“นักเรียนสามารถสอบถามความรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่นและผู้ปกครองเกี่ยวกับ สมุนไพรได้และสามารถสืบค้นความรู้ เกี่ยวกับข้อมูลของกลุ่มตนเองจากระบบ อินเทอร์เน็ตได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน ตลอดจนสามารถเพิ่มข้อความ รูปภาพได้” (ครูทิพย์ : กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้

ตารางที่ 8 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้			
1.1 ครูบอกจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างชัดเจน	3.92	.69	มาก
1.2 ครูให้ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการ เรียนรู้แบบบูรณาการภายในวิชาและวิธีการดำเนินการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างชัดเจน	3.96	.70	มาก
1.3 ครูมีสื่อ เอกสาร แหล่งการเรียนรู้ ในท้องถิ่น มาประกอบการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย และพอเพียง	4.18	.77	มาก
1.4 ครูอธิบายและให้คำแนะนำถึงขั้นตอนของการ ดำเนินงานและการเขียนรายงานการศึกษาแหล่ง เรียนรู้และการจัดเตรียมการจัดนิทรรศการแสดงผล งานอย่างชัดเจน	3.98	.71	มาก
1.5 ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ความรู้ เพื่อให้ มีความเข้าใจก่อนการปฏิบัติ	3.80	.64	มาก
1.6 ครูตอบคำถามตรงประเด็นชัดเจน	3.94	.68	มาก
1.7 ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย	3.86	.76	มาก
1.8 ครูให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนทันทีเมื่อพบว่ามี ปัญหา อุปสรรค ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม	4.06	.77	มาก
1.9 ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความสามารถของ ตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน	4.06	.79	มาก
1.10 การประเมินผลงาน ครูใช้วิธีการประเมินตาม สภาพจริงตามระดับคุณภาพของผลงาน	3.88	.63	มาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.11 ประเมินระดับคุณภาพของผลงานมีความยุติธรรม โดยครูที่แจ่มเหตุผล จุดเด่น จุดด้อยของผลงานแต่ละคน	4.10	.71	มาก
1.12 ครูชื่นชมผลงานนักเรียนอย่างทั่วถึง	4.10	.76	มาก
2. ด้านการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน			
2.1 นักเรียนร่วมกันสืบค้นข้อมูล ในท้องถิ่น โดยร่วม กัน คิด ร่วมกันวางแผนตามหลักประชาธิปไตย	3.94	.71	มาก
2.2 นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน เรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันกับเพื่อนๆ ครู ผู้ปกครอง ชุมชนหรือท้องถิ่น	3.98	.74	มาก
2.3 นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่ กำหนดไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ	3.80	.66	มาก
2.4 นักเรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นและวิทยากรท้องถิ่นมีความรู้ ความเข้าใจ	3.84	.68	มาก
2.5 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่พบขณะปฏิบัติกิจกรรมได้ ด้วยตนเองและกระบวนการกลุ่มอย่างเป็นระบบ	3.88	.63	มาก
2.6 นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนในการดำเนิน กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและของกลุ่ม	3.84	.71	มาก
2.7 เมื่อมีปัญหา นักเรียนได้ปรึกษาเพื่อนๆและผู้ปกครอง เพื่อขอคำแนะนำและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา	3.98	.74	มาก
2.8 นักเรียนแสดงความสามารถของตนเองในแต่ละด้าน และนำมาสร้างสรรค์ผลงานการสืบสานท้องถิ่นภูมิปัญญา อย่างเต็มที่	4.10	.79	มาก
2.9 นักเรียนแสดงความสามารถของตนเองในการคิด สร้างสรรค์ผลงาน	3.94	.71	มาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
2.10 นักเรียนเขียนรายงานการศึกษาแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และจัดลำดับขั้นตอนการเขียนตามแบบ ที่กำหนด	4.04	.73	มาก
2.11 นักเรียนสามารถคิดและวางแผน กำหนดหัวข้อ เรื่องที่จะเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจ	4.02	.68	มาก
2.12 นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการ เรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย	4.04	.70	มาก
2.13 นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ตาม ศักยภาพและตามที่สนใจ	4.38	.49	มาก
2.14 นักเรียนสามารถนำทักษะ กระบวนการเรียนรู้ และความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย	4.12	.61	มาก
2.15 นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ พุด อ่านและ เขียน ตามที่หลักสูตรกำหนด	3.92	.72	มาก
2.16 นักเรียนมีความพึงพอใจในผลงานของตนเอง และของกลุ่ม	3.81	.75	มาก
2.17 นักเรียนได้นำหลักการฝึกปฏิบัติงานไปพัฒนา ความสามารถของตนเอง	4.06	.74	มาก
3. ด้านผลลัพธ์จากการสืบค้นข้อมูลและการเรียนรู้			
3.1 กิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในชุมชน	4.14	.75	มาก
3.2 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า จากหนังสือ ตำรา เอกสาร อินเทอร์เน็ตและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ	3.82	.63	มาก
3.3 เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนจัดทำผลงาน ได้อย่าง อิสระตามศักยภาพ	4.12	.66	มาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	<i>S.D.</i>	แปลผล
3.4 เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	3.98	.77	มาก
3.5 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้นำเสนอและเผยแพร่ผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้	3.96	.70	มาก
3.6 กิจกรรมนี้มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน	4.04	.64	มาก
3.7 กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะและกระบวนการคิดวิเคราะห์ สนใจใฝ่รู้ มีเหตุผล	4.16	.58	มาก
3.8 เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริงและได้ลงมือปฏิบัติจริง	4.19	.59	มาก
3.9 เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน	4.02	.59	มาก
3.10 นักเรียนได้นำหลักการฝึกปฏิบัติงานไปพัฒนาความสามารถของตนเอง	3.88	.69	มาก
3.11 กิจกรรมนักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	3.86	.73	มาก
รวม	3.99	.16	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, *S.D.* = .16) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดคือ นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ตามศักยภาพและตามที่สนใจ ($\bar{X} = 4.38$, *S.D.* = .49) รองลงมาคือ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริงและได้ลงมือปฏิบัติจริง ($\bar{X} = 4.19$, *S.D.* = .59) และ ครูมีสื่อ เอกสาร แหล่งการเรียนรู้ มาประกอบการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายและพอเพียง ($\bar{X} = 4.18$, *S.D.* = .77) ตามลำดับ ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ความรู้ เพื่อให้มีความเข้าใจก่อนการปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.79$, *S.D.* = .64) รองลงมาได้แก่ นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มี ($\bar{X} = 3.80$, *S.D.* = .66) และ

นักเรียนมีความพึงพอใจในผลงานของตนเองและของกลุ่ม ($\bar{X} = 3.82$ และ $S.D. = .75$) ตามลำดับ

ทั้งนี้ จากข้อมูลเชิงคุณภาพได้สะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของผู้บริหาร และครูที่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบที่น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก มีเจตคติที่ดี ได้ฝึกปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้เรื่องการวางแผนการทำงาน การเขียนโครงการ ซึ่งการเข้าร่วมโครงการในครั้งนี้นอกจากจะทำให้ครูในโรงเรียนได้มีโอกาสรับการพัฒนา ได้รับความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ๆ แล้ว สิ่งสำคัญ คือ ระหว่างการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยและนิสิตระดับปริญญาโทที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัย ได้เข้ามาติดตามและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบทางบวกที่ให้เกิดการตื่นตัว และให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูอย่างดียิ่ง ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“ จุดดี คือ เมื่อนำเรื่องภูมิปัญญาเข้ามาบูรณาการ คือ นักเรียนได้รู้จักคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นถึงแม้ว่าในการสอนจะใช้เวลาเพียงช่วงสั้น แต่ก็น่าจะมีส่วนช่วยสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยให้กับผู้เรียน” (ครูอติ : กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

“ทำให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองมากขึ้น เพราะกิจกรรมที่จัดขึ้นได้ให้นักเรียนไปสอบถามข้อมูลจากผู้ปกครองของตนเอง ถ้าผู้ปกครองตอบไม่ได้ เขาก็จะพาเด็กไปค้นหาข้อมูลด้วยกัน” (ครูน้อย : การละเล่นพื้นบ้าน ชั้นอนุบาลปีที่ 1)

“การจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้มีข้อดี คือ ตัวครูเองได้ให้แนวทางในการค้นหาคำตอบกับผู้เรียน ผู้เรียนไปค้นหาความรู้แล้วนำมาเสนอในชั้นเรียน และได้ฝึกทักษะการเก็บข้อมูลการลงมือ ปฏิบัติจริง” (ครูทิพย์ : กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

“ ก็ดีนะ ทำให้การเรียนการสอนแปลกใหม่ดี ไม่จำเจ” (ครูวิรัตน์ : กลุ่มสาระสังคมศึกษานบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องอาหารไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)

“เพิ่งรู้ว่าเราสามารถจัดการเรียนรู้แบบนี้ได้ เอาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวตั้งแล้วบูรณาการเข้ากับวิชาที่เราสอน ก็ดีนะเนื้อหาแปลกดี น่าสนใจ” (ครูอ่อน : กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพรในตำบลห้วยจรเข้มมัธยมศึกษาปีที่ 2)

“ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอน แนวใหม่ และทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดที่วิทยากรแนะนำ” (ครูณี : กลุ่มสาระภาษาไทยบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องสถานที่สำคัญในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“เด็กได้เรียนรู้เรื่องการวางแผนการทำงาน การเขียนโครงการ ได้ฝึกการเขียน” (ครูณี : กลุ่มสาระภาษาไทยบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องสถานที่สำคัญในชุมชน บูรณาการร่วมกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“รู้สึกชอบและประทับใจ อยากให้มีโครงการแบบนี้อีก รู้สึกว่ามีนักวิชาการมาคอยกระตุ้น ให้เราตื่นตัวอยากพัฒนามากขึ้น” (ครูณัฐ : ผู้อำนวยการโรงเรียน)

“รู้สึกประทับใจในตัวนิสิตที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยด้วย เขามีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือและให้คำอธิบายเป็นอย่างดี” (ครูกุล : กลุ่มสาระภาษาไทย บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องอาหารไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)

นอกจากนี้ ตัวแทนนักเรียนกลุ่มหนึ่ง ยังแสดงความคิดเห็นต่อจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุก ได้เรียนรู้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนและมีโอกาสได้ออกไปเรียนรู้นอกสถานที่ ดังคำกล่าวของนักเรียนผู้ให้ข้อมูลที่ว่า

“ ทำให้ได้ของเล่นใหม่ สนุกดี” (ด.ญ. ช้าวฟาง : นักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1)

“ ชอบตอนเล่นเดินกะลา สนุกดี” (ด.ช. เป็ด : นักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1)

“ ชอบค่ะ สนุกดี” (ด.ญ. แป๋ว : นักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2)

“สนุกดี คุณครูบอกว่าช่วยรักษาวัฒนธรรมไทยด้วย” (ด.ญ.ฟ้า : นักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1)

“อยากให้ครูพาออกไปนอกสถานที่บ่อยๆ รู้สึกว่าเราได้เห็นของจริง” (ด.ช.ตุ๊ก : นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“ตอนที่ครูให้ทำ Power point สรุปผลงานที่ไปค้นคว้ามา ทำให้พวกเราได้รับความรู้และฝึกการนำเสนอด้วย ” (ด.ญ. เอ : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

“สนุกดี ได้ออกไปเรียนรู้นอกสถานที่” (ด.ช.อุ๊ต : นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2)

“ได้ทำงานร่วมกับเพื่อน” (ด.ญ.น้อง : นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2)

“ชอบมาก ยิ่งตอนไปเก็บข้อมูลเรื่องสมุนไพร กับเพื่อนๆ สนุกดี” (ด.ญ.นิสา : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

ทั้งนี้ได้มีครูบางท่าน ได้ให้ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไปใช้ ได้แก่ ปัญหาในเรื่องเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่ค่อนข้างน้อย ปัญหาในการพานักเรียนออกไปนอกสถานที่ และปัญหาเรื่องงบประมาณ ดังข้อมูลจากครูที่ว่า

“ การสัมภาษณ์ข้อมูลจากบุคคล ต้องพานักเรียนไปไกลจากโรงเรียนมาก มีเฉพาะจุดที่ตลาดสดเพียงจุดเดียวที่สามารถกำหนดให้นักเรียน ไปร่วมกิจกรรมพร้อมกันได้ ดังนั้นวิธีการสืบค้นส่วนใหญ่ก็มุ่งให้นักเรียนศึกษาทางอินเตอร์เน็ตก่อน แล้วให้ไปสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกครั้งหนึ่ง โดยนัดหมายล่วงหน้า (ครูกุล : กลุ่มสาระภาษาไทย บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องอาหารไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)

“เวลาค่อนข้างน้อย วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ความจริงก็ไม่ได้แปลกใหม่อะไร แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เราทำงานเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการเตรียมการจัดการเรียนการสอน” ครูอ่อน : กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

“ข้อจำกัดในการเรียน คือ การพานักเรียนไปนอกสถานที่ บางครั้งต้องใช้งบประมาณ ซึ่งทางโรงเรียนไม่มีงบประมาณสนับสนุนทำให้ต้องใช้งบประมาณของตนเอง” (ครูณี : กลุ่มสาระภาษาไทย บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องสถานที่สำคัญในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

นอกจากนี้ ยังมีครูผู้ที่นำรูปแบบไปใช้ได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ ว่าครูควรมีการเตรียมการล่วงหน้าสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ก่อนที่จะให้นักเรียนออกไปเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การเตรียมแหล่งเรียนรู้ การฝึกทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนมีโอกาสอภิปรายและแลกเปลี่ยนความรู้ และควรจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้กับนักเรียนในเรียนระดับชั้นตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ขึ้นไป เพราะจะทำให้ได้ผลงานที่เป็นรูปธรรม ชัดเจน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ ควรมีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาที่กำหนดไว้ และเตรียมการให้ชัดเจน น่าจะทำให้ได้ดีกว่านี้ ” (ครูณิ : กลุ่มสาระภาษาไทยบูรณาการร่วมกับ ภูมิปัญญาเรื่องสถานที่สำคัญ ในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“ ควรฝึกทักษะการสืบค้นหาความรู้ให้กับนักเรียนก่อนทั้งการสัมภาษณ์ การจดบันทึก (ครูกุล : กลุ่มสาระภาษาไทย บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องอาหารไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)

“ ควรมีการจัดเป็นกิจกรรมหรือโครงการเข้าค่ายกิจกรรมสืบค้นภูมิปัญญาไปเลยซัก 3-5 วัน ให้เด็กเรียนรู้เป็นเรื่องๆ น่าจะชัดเจนกว่านี้ ตอนนี้อย่างเหมือนต้องลองทำดู ถ้ามีโครงการต่อไปอีกน่าจะทำได้ดีขึ้น” (ครูณัฐ : ผู้บริหารโรงเรียน)

“เด็กของเรายังเล็ก ให้ไปสัมภาษณ์คนนอกไม่ค่อยได้ นอกจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง วิธีนี้น่าจะเหมาะกับเด็กโตมากกว่า (ครูน้อง : การละเล่นพื้นบ้าน ชั้นอนุบาลปีที่ 1)

“น่าจะได้ผลมากกว่านี้ ถ้าทำกับเด็กโต ตั้งแต่ระดับชั้น ม1- ม.3 ชิ้นงานน่าจะชัดเจนมีคุณภาพ” (ครูวินท์ : กลุ่มสาระสังคมศึกษาบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องสถานที่ สำคัญในชุมชน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

“ขั้นตอนที่ขาดไม่ได้เลย คือ การอภิปรายผล ร่วมกันหาสิ่งที่ต้องการหาข้อสรุป การแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้อื่น นักเรียนจะได้เกิดองค์ความรู้จริง (ครูทิพย์ : กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ บูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)